

3

Tijdlijn: geschiedenis van de overlegeconomie

KORTE OMSCHRIJVING VAN DE WERKVORM

Leerlingen plaatsen de belangrijkste kenmerken, gebeurtenissen en verworvenheden van de overlegeconomie op een tijdlijn.

LEERDOEL

Leerlingen kennen de belangrijkste kenmerken, gebeurtenissen en verworvenheden van de overlegeconomie.

DUUR

20 minuten

BRONNEN

Voor deze opdracht is gebruik gemaakt van:
www.isgeschiedenis.nl/citaat-uit-het-nieuws/geschiedenis-van-het-poldermodel-in-de-vroegmoderne-tijd

WAT DOET U EN WAT DOEN DE LEERLINGEN?

1. Kopieer de opdrachtbladen. Knip de kaarten met de teksten en de kaarten met de jaartallen uit.
2. Geef de leerlingen in duo's een set kaartjes met 12 jaartallen en 12 teksten.
3. Vraag de leerlingen om in 10–15 minuten de goede jaartallen bij de teksten te zoeken, en ze op volgorde te leggen.
4. Bespreek de opdracht klassikaal na. U kunt bijvoorbeeld een tijdbalk op het bord maken en ieder duo vragen om één periode toe te lichten.

<p>1927</p> <p>WET OP DE CAO</p>	<p>1588–1795</p> <p>REPUBLIEK DER VERENIGDE NEDERLANDEN</p>
<p>12E EEUW</p> <p>OORSPRONG VAN DE OVERLEGcultuur</p>	<p>1945</p> <p>OPRICHTING STICHTING VAN DE ARBEID</p>
<p>2008–2014</p> <p>FINANCIËLE EN ECONOMISCHE CRISIS</p>	<p>1878</p> <p>EERSTE ONDERNEMINGSRAAD</p>
<p>1937</p> <p>WET OP HET ALGEMEEN VERBINDEND VERKLAREN VAN EEN CAO</p>	<p>1982</p> <p>AKKOORD VAN WASSENAAR</p>
<p>1930–1940</p> <p>ECONOMISCHE CRISIS</p>	<p>1995</p> <p>ADVIES VAN DE SER NIET LANGER VERPLICHT</p>
<p>1894</p> <p>EERSTE COLLECTIEVE ARBEIDSOVEREENKOMST (CAO)</p>	<p>1950</p> <p>OPRICHTING SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD (SER)</p>
<p>2004</p> <p>DEMONSTRATIE OP HET MUSEUMPLEIN IN AMSTERDAM</p>	<p>2013</p> <p>HET JAAR VAN DE AKKOORDEN</p>

In deze tijd was de macht verdeeld over provincies, steden, rijke kooplieden en de stadhouder. Er was dus sprake van een gedecentraliseerde staat. Om tot afspraken te komen, was overleg nodig. De macht lag niet bij één leider. Zelfs sterke staatslieden, zoals Johan de Witt en Willem III, moesten rekening houden met de wensen van anderen.

Op ons grondgebied woonden mensen met verschillende geloofs-overtuigingen. Je zou kunnen zeggen dat we daardoor al vroeg hebben geleerd rekening met elkaar te houden.

In de hele wereld, en ook in Nederland, was een diepe economische crisis. De werkloosheid was nog nooit zo hoog geweest. Men verwachtte van de regering dat er oplossingen kwamen voor de crisis. De regering had weinig overleg met de sociale partners (vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers) of andere partijen in het maatschappelijk middenveld. Steeds meer mensen vestigden hun hoop op een sterke leider. In verschillende landen ontstond er ruimte voor partijen die de democratie afwezen.

Na de Tweede Wereldoorlog moest ons land worden opgebouwd. Veel mensen herinnerden zich de crisis van de jaren dertig nog goed en vonden dat er een nieuwe manier moest komen om het sociaal-economische beleid te maken. Vertegenwoordigers van vakcentrales en werkgevers besloten met elkaar op landelijk niveau te overleggen over sociaal-economische vraagstukken.

Een collectieve arbeidsovereenkomst (cao) gold alleen voor de werknemers die lid waren van de vakbond. Steeds meer werkgevers zochten daarom naar arbeiders die geen lid waren van de vakbond. Die konden ze voor minder loon aan het werk zetten. Dit was niet de bedoeling. Er werd een wet aangenomen waardoor een cao ging gelden voor alle arbeiders binnen een bedrijf, ongeacht hun lidmaatschap van de vakbond.

De regering moest vanwege de economische crisis vergaande bezuinigingen doorvoeren. De sociale partners en de regering kwamen daardoor in deze periode vaker tegenover elkaar te staan. Het was voor de overlegpartners soms lastig om overeenstemming te bereiken.

De overheersende mening na de oorlog was, dat de overheid zich meer moest bemoeien met het sociaal-economische beleid. Dat kon alleen als er vaak en goed werd overlegd met de bedrijven en werknemers in het land. De oprichting van de SER zorgde daarvoor. Het was de plek waar kroonleden, werkgevers en werknemers elkaar troffen. Adviezen van deze raad hebben een breed maatschappelijk draagvlak.

In dit jaar vond de grootste vakbondsdemonstratie ooit plaats. Meer dan 300.000 mensen protesteerden tegen het beleid van het kabinet om onder andere het pensioen en de vut af te schaffen. Naar aanleiding van dit massale protest deed de regering enkele concessies.

De directeur van de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek in Delft stelt een adviesorgaan in met daarin drie door de werknemers gekozen vertegenwoordigers. Deze directeur was voor zijn tijd erg vooruitstrevend. Hij stond sympathiek tegenover het socialisme, maar wees de klassenstrijd af.

Diamantwerkers in Amsterdam waren ontevreden over hun arbeidsomstandigheden en over hun salaris. Ze werden uitgebuit. Tienduizend arbeiders legden het werk neer. Hierna maakten vertegenwoordigers van de arbeiders met de werkgevers afspraken over het salaris en de werkomstandigheden, die voor alle arbeiders golden. Dit was nog niet eerder gebeurd in Nederland.

In deze wet werd geregeld dat organisaties van werkgevers en vakbonden die samen een cao voor een bepaalde bedrijfstak hebben afgesloten, de minister van Sociale Zaken kunnen vragen die cao algemeen verbindend te verklaren. Hierdoor vallen alle bedrijven in die bedrijfstak onder de cao, ook die van werkgevers die geen lid zijn van de werkgeversorganisatie die de cao heeft afgesloten.

Na de Tweede Wereldoorlog werd enkele decennia het sociaal-economische beleid centraal aangestuurd. In de jaren zeventig van de vorige eeuw stagneerde de economie. Tegenstellingen tussen werkgevers en vakbonden werden groter. De regering dreigde de lonen te bevriezen. Werkgevers en werknemers gingen met elkaar om tafel. In het historische akkoord dat toen werd gesloten, kwamen zij tot een belangenuitruil: loonmatiging in ruil voor een kortere werkweek. Sindsdien worden onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden op decentraal (sector-)niveau gevoerd.

Aan het einde van de 20e eeuw keken veel mensen anders aan tegen de overlegeconomie. Liberale politieke partijen als VVD en D66 vonden dat de adviezen van de SER veel te lang op zich lieten wachten en vaak een slap compromis waren. Vanaf dit moment was de regering niet langer verplicht advies van de SER in te winnen over een voornemen op sociaal-economisch gebied.

Door het ontginnen van veengronden daalde de bodem. Land kwam daardoor onder water te staan. Er waren dijken nodig om het land hiertegen te beschermen. Mensen van verschillende komaf (vrije boeren, graven) moesten met elkaar overleggen om hun eigen belangen veilig te stellen. Zo ontstonden de eerste waterschappen. Deze waterschappen waren uniek; nergens in Europa werd op deze manier door verschillende partijen overlegd. Tegenwoordig zien we deze eerste waterschappen als de oorsprong van onze overlegcultuur, waarin door rekening te houden met zoveel mogelijk belangen, beslissingen worden genomen.

In het begin van de 21e eeuw werd het voor politieke partijen lastiger om een regering te vormen die op de steun van een flinke meerderheid in het parlement kon rekenen. De regering moest steeds vaker voor het invoeren van bezuinigingen naar een meerderheid zoeken. Ministers moesten steeds vaker akkoorden sluiten met politieke partijen in het parlement en met organisaties in het land. In dit jaar sloot de regering maar liefst vier akkoorden: het sociaal akkoord, het woonakkoord, het zorgakkoord en het energieakkoord.

12de eeuw – Oorsprong van de overlegcultuur

Door het ontginnen van veengronden daalde de bodem. Land kwam daardoor onder water te staan. Er waren dijken nodig om het land hiertegen te beschermen. Mensen van verschillende komaf (vrije boeren, graven) moesten met elkaar overleggen om hun eigen belangen veilig te stellen. Zo ontstonden de eerste waterschappen. Deze waterschappen waren uniek; nergens in Europa werd op deze manier door verschillende partijen overlegd. Tegenwoordig zien we deze eerste waterschappen als de oorsprong van onze overlegcultuur, waarin door rekening te houden met zoveel mogelijk belangen, beslissingen worden genomen.

1588–1795 – Republiek der Verenigde Nederlanden

In deze tijd was de macht verdeeld over provincies, steden, rijke kooplieden en de stadhouder. Er was dus sprake van een gedecentraliseerde staat. Om tot afspraken te komen, was overleg nodig. De macht lag niet bij één leider. Zelfs sterke staatslieden, zoals Johan de Witt en Willem III, moesten rekening houden met de wensen van anderen. Op ons grondgebied woonden mensen met verschillende geloofsovertuigingen. Je zou kunnen zeggen dat we daardoor al vroeg hebben geleerd rekening met elkaar te houden.

1878 – Eerste ondernemingsraad

De directeur van de Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek in Delft stelt een adviesorgaan in met daarin drie door de werknemers gekozen vertegenwoordigers. Deze directeur was voor zijn tijd erg vooruitstrevend. Hij stond sympathiek tegenover het socialisme, maar wees de klassenstrijd af.

1894 – Eerste collectieve arbeidsovereenkomst (cao)

Diamantwerkers in Amsterdam waren ontevreden over hun arbeidsomstandigheden en over hun salaris. Ze werden uitgebuit. Tienduizend arbeiders legden het werk neer. Hierna maakten vertegenwoordigers van de arbeiders met de werkgevers afspraken over het salaris en de werkomstandigheden, die voor alle arbeiders golden. Dit was nog niet eerder gebeurd in Nederland.

1927 – Wet op de cao

Een collectieve arbeidsovereenkomst (cao) gold alleen voor de werknemers die lid waren van de vakbond. Steeds meer werkgevers zochten daarom naar arbeiders die geen lid waren van de vakbond. Die konden ze voor minder loon aan het werk zetten. Dit was niet de bedoeling. Er werd een wet aangenomen waardoor een cao ging gelden voor alle arbeiders binnen een bedrijf, ongeacht hun lidmaatschap van de vakbond.

1937 – Wet op het algemeen verbindend verklaren van een cao

In deze wet werd geregeld, dat organisaties van werkgevers en vakbonden die samen een cao voor een bepaalde bedrijfstak hebben afgesloten, de minister van Sociale Zaken kunnen vragen die cao algemeen verbindend te verklaren. Hierdoor vallen alle bedrijven in die bedrijfstak

onder de cao, ook die van werkgevers die geen lid zijn van de werkgeversorganisatie die de cao heeft afgesloten.

1930 -1940 – Economische crisis

In de hele wereld, en ook in Nederland, was een diepe economische crisis. De werkloosheid was nog nooit zo hoog geweest. Men verwachtte van de regering dat er oplossingen kwamen voor de crisis. De regering had weinig overleg met de sociale partners (vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers) of andere partijen in het maatschappelijk middenveld. Steeds meer mensen vestigden hun hoop op een sterke leider. In verschillende landen ontstond er ruimte voor partijen die de democratie afwezen.

1945 – Oprichting Stichting van de Arbeid

Na de Tweede Wereldoorlog moest ons land worden opgebouwd. Veel mensen herinnerden zich de crisis van de jaren dertig nog goed en vonden dat er een nieuwe manier moest komen om het sociaal-economische beleid te maken. Vertegenwoordigers van vakcentrales en werkgevers besloten met elkaar op landelijk niveau te overleggen over sociaal-economische vraagstukken.

1950 – Oprichting Sociaal-Economische Raad (SER)

De overheersende mening na de oorlog was, dat de overheid zich meer moest bemoeien met het sociaal-economische beleid. Dat kon alleen als er vaak en goed werd overlegd met de bedrijven en werknemers in het land. De oprichting van de SER zorgde daarvoor. Het was de plek waar kroonleden, werkgevers en werknemers elkaar troffen. Adviezen van deze raad hebben een breed maatschappelijk draagvlak.

1982 – Akkoord van Wassenaar

Na de Tweede Wereldoorlog werd enkele decennia het sociaal-economische beleid centraal aangestuurd. In de jaren zeventig van de vorige eeuw stagneerde de economie. Tegenstellingen tussen werkgevers en vakbonden werden groter. De regering dreigde de lonen te bevriezen. Werkgevers en werknemers gingen met elkaar om tafel. In het historische akkoord dat toen werd gesloten, kwamen zij tot een belangenuitruil: loonmatiging in ruil voor een kortere werkweek. Sindsdien worden onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden op decentraal (sector-)niveau gevoerd.

1995 – Advies van de SER niet langer verplicht

Aan het eind van de 20e eeuw keken veel mensen anders aan tegen de overlegeconomie. Liberale politieke partijen als VVD en D66 vonden dat de adviezen van de SER veel te lang op zich lieten wachten en vaak een slap compromis waren. Vanaf dit moment was de regering niet langer verplicht advies van de SER in te winnen over een voornemen op sociaal-economisch gebied.

2004 – Demonstratie op het Museumplein in Amsterdam

In dit jaar vond de grootste vakbondsdemonstratie ooit plaats. Meer dan 300.000 mensen protesteerden tegen het beleid van het kabinet om onder andere het pensioen en

de vut af te schaffen. Naar aanleiding van dit massale protest deed de regering enkele concessies.

2013 Het jaar van de akkoorden

In het begin van de 21e eeuw werd het voor politieke partijen lastiger om een regering te vormen die op de steun van een flinke meerderheid in het parlement kon rekenen. De regering moest steeds vaker voor het invoeren van bezuinigingen naar een meerderheid zoeken. Ministers moesten steeds vaker akkoorden sluiten met politieke partijen in het parlement en met organisaties in het land. In dit jaar sloot de regering maar liefst vier akkoorden: het sociaal akkoord, het woonakkoord, het zorgakkoord en het energieakkoord.

2008–2014 Financiële en economische crisis

De regering moest vanwege de economische crisis vergaande bezuinigingen doorvoeren. De sociale partners en de regering kwamen daardoor in deze periode vaker tegenover elkaar te staan. Het was voor de overlegpartners soms lastig om overeenstemming te bereiken.